

Posudek diplomové práce
Víceslovná pojmenování v italštině,
kterou předložila **KLÁRA JUNGWIRTHOVÁ,**
FF UK, Ústav románských studií, a.a. 2014/2015.

Diplomová práce Kláry Jungwirthové je věnována výrazům, které jsou na pomezí syntaxe, slovo tvorby, lexika a frazeologie: zabývá se totiž víceslovnými pojmenováními (it. *espressioni polirematiche*), jako jsou *borsa di studio*, *trasporto latte*, *mulino a vento*, *aria aperta* atd. Jde bezpochyby o heterogenní skupinu, jež se často vzpírá jakékoli jednotné klasifikaci. V poslední době byly tyto výrazy studovány v rámci slovo tvorby (např. Voghera 2004) či obecně lexikologie (např. Ježek 2005); studium těchto „polyrematik“ se soustředilo zejména na určité podobnosti a odlišnosti ve vztahu k syntakticky definovaným syntagmatům, pak také na jejich sémantiku (rozdíl mezi transparentními, kompozicionálními strukturami jako *mulino a vento* a zcela neprůhlednými výrazy jako *luna di miele*). Do tohoto kontextu se řadí i diplomová práce Kláry Jungwirthové, která je pokusem o analýzu určitého počtu víceslovných pojmenování na základě kritérií, která lze nalézt zejména u Vogherové (2004, s. 56-68). Tato kritéria slouží pouze k testování vnitřní koheze jednotlivých struktur – jejich cílem je tedy poukázat zejména na různorodé chování, které je někde blízké syntagmatům, jinde má naopak blíže k ustáleným frazémům.

Klára Jungwirthová se těchto kritérií chopila (ačkoli by bylo také na místě podrobit jejich účelnost určité kritice, ale k tomu se ještě dostanu) a aplikovala je na vlastní „minikorpus“ výrazů – které jsou mimochodem součástí práce jako velmi užitečný slovníček. Vnitřní kohezi pak testovala na základě korpusových dat (a zde našla jako doložené opravdu zajímavé možnosti) a na základě úsudku rodilých mluvčích (zde pracovala se vzorkem 9 mluvčích, kterým předložila dotazník přijatelnosti/nepřijatelnosti daných operací). V tomto ohledu je diplomová práce Kláry Jungwirthové v podstatě zdařilá, neboť se pustila do samostatného a odvážného (neboť problematického) úkolu. Je proto pochopitelné, že někde její výsledky vzbuzují (v dobrém slova smyslu) pochybnosti a vyzývají přímo k diskusi.

Text je rozdělen do pěti hlavních kapitol. Po stručném úvodu následují kapitoly věnované definici víceslovných pojmenování vzhledem ke kolokacím a kompozitům, dále typologii a klasifikaci těchto výrazů. Jedna důležitá kapitola je věnována též syntagmatům a kritériím jejich definice (dle Salvi – Vanelli 2004). Stěžejní kapitola se pak týká praktického výzkumu. Práci uzavírá již zmíněný slovník, dvojice resumé, bibliografie a přílohy (výsledky dotazníků).

Jak už jsem naznačoval, diplomová práce Kláry Jungwirthové nastoluje celou řadu otázek a podnětů k diskusi.

1) Měl bych některé připomínky k formálním či jazykovým aspektům. Hned na s. 6 (a pak na s. 10) je řeč o „čtyřech kritériích narušujících kohezi“. To je velmi zkratkovitě vyjádření. Samostatná kritéria nic nenarušují, slouží naopak k testování určitých vlastností – a ty by měly být zde formulovány daleko explicitněji. Jinak není jasné, k čemu slouží. Podobně nepřesné je na s. 14 (a na s. 18) „hierarchie tvořících složek“.

2) Pokud jde ještě o formální náležitosti, domnívám se, že četbou práce můžeme snadno nabýt dojmu, že jednotlivé kapitoly jsou na sobě téměř zcela nezávislé. Zdá se mi totiž, že vazba mezi kapitolami je spíše slabá, takže např. přechod ze s. 32 na další strany je velmi nečekaný. Jistě by k tomu přispěl nějaký dílčí závěr, který by zároveň uvedl problematiku následující kapitoly.

3) Autorka cituje někde s přesným odkazem (na s. 21, pozn. 26), někde bez stránkového odkazu. Asi by bylo dobré nějak sjednotit. Samozřejmě není nutné každý krok, každou formulaci dokládat přesnou citací, ale pokud už uvedeme v jednom jediném případě stranu citovaného díla, lze očekávat nějaký relevantní důvod (např. přítomnost přímé citace).

4) Pokud jde o obsahové aspekty práce, měl bych celou řadu dotazů či připomínek ke konkrétním analýzám daných výrazů.

- Na s. 12 je řeč o univerbizaci, díky níž vzniká kompozitum (*pomo d'oro – pomodoro*). Možná by bylo možné označit tohle slovo už za *parola semplice* (svědčí o tom naprostá dominance plurálové formy *pomodori* na úkor „učebnicovým“ *pomidori, pomidoro*).

- Na s. 13 nerozumím tomu, proč by *anima* ve spojení *anima gemella* neměla být interpretována ve standardním významu „duše“. Metonymie na tom přece nic nemění. Navíc celá tato pasáž, jejímž cílem je poukázat na rozdíly mezi *composti larghi* a *polirematiche*, není vůbec jasná. Je zde nějaký rozdíl? V původní Scaliseho (1994, s. 125-127) formulaci je rozdíl mezi *composto largo / stretto* definován jinak; kromě toho Scalise vůbec nedělá rozdíl mezi např. *prete operaio* a *portaabiti*, obě formace jsou pro něj kompozita (a obě jsou dle jeho definice *composti larghi*, neboť nelze nijak redukovat fonologickou hranici mezi složkami).

- Na s. 20 bych uvítal nějakou širší diskusi příkladů jako *rimborso spese, trasporto latte*. Podle některých lingvistů jde totiž o určité „defektivní“ syntaktické útvary (tedy syntagmata), která jsou typická pro jazyk novinových titulků („headline“) a kterými bychom neměli komplikovat teorii a typologii kompozice.

- Na s. 22 a dále bych možná upřednostnil českou terminologii kritérií (a italskou dal do závorky).

- Na s. 23 nahoře, kde je řeč o „přemístitelnosti“ syntagmat, je uveden příklad *Domani arriva l'amico di Giovanni* (podle Salvi – Vanelli 2004, s. 18). Diplomantčina formulace je dle mého mínění trochu chaotická, přestože se drží výše uvedeného zdroje (kde je to však vysvětleno trochu jinak: *di Giovanni arriva* netvoří syntagma, přítomnost té předložky je důležitá, protože signalizuje závislost v rámci NP *l'amico di Giovanni*. Sekvence *Giovanni arriva* by sama o sobě nebyla nijak problematická).

- Na s. 27 je řeč o tom, že v prenominální pozici se nemohou objevit adjektiva určující formu (*quadrato, rotondo*), barvu, národnost, ... Mám za to, že tady měla diplomantka opustit jediný zdroj, kterého se držela (Salvi – Vanelli 2004), a uvést další reference, které se týkají na jedné straně relačních adjektiv, na straně druhé obecné otázky postavení adjektiv.

- Na s. 38 nerozumím pojmu „gramatikální“.

- Na s. 38-39 by bylo dobré uvést i *www* použitých korpusů.

5) Pokud jde o vlastní jádro práce, beze všeho schvaluji postup, který diplomantka zvolila, totiž testování vnitřní koheze na základě korpusových dat i na základě úsudku rodilých mluvčích. Problematická je ovšem mechanická aplikace testovacích vět či operací.

- Myslím, že diplomantka v zásadě dobře ukazuje, že jednotlivé výrazy se pohybují na různě odstupňované škále prototypičnosti od syntagmat po zcela fixní frazémy. Jen si nejsem jistý tím, zda můžeme pevně říci, že porušení jednoho kritéria znamená blízkost syntagmatům, porušení dvou kritérií nám dává víceslovné pojmenování, porušení tří až čtyř už frazém. A to především proto, že u některých případů by změna konkrétní věty, dotazu či typu dislokace vedla k jinému výsledku, než jsou ty uvedené v práci – a to mělo být právě předmětem dotazníku, jehož výsledky měla diplomantka komentovat daleko více v rámci konkrétní analýzy (zmiňuje to pouze na s. 72 u *piantare in asso*).

- Na s. 40-41 u *grande scrittore* je podle mě adjektivum zvoleno trochu nešťastně, a proto je syntagma hodnoceno nečekaně. Kdybychom místo *grande* měli *famoso*, nedopadlo by to jinak?

- Na s. 46 *borsa di studio*. Výsledky dotazníku ukazují přece jen něco jiného než absolutní přijatelnost dislokací či pronominalizací (3 mluvčí zcela odmítají *quale borsa hai ottenuto – quella di studio*). Podobný případ na s. 48 u *carro armato* (zde je pouze jeden mluvčí, který jednoznačně zamítl takovou transformaci). Nemáme-li statisticky relevantní vzorek mluvčích (a muselo by jich být možná tak 50-60), je potřeba v podstatě detailně popsat jednotlivá hodnocení, aniž bychom z toho mohli vyvozovat nějaké obecné závěry (což také Klára Jungwirthová sama správně říká).

- Na s. 56 je pro mě záhadou rozdílné chování *ora di punta* vs. *ora locale*. Mám za to, že rozdíl v bodě 3 je dán tou otázkou. Podle mě by bylo zcela přijatelné říci *A quale ora alludevi? A quella locale, ovviamente...* Naproti tomu *?A che ora è successo? - ?A quella di punta?* Zde je tedy vidět, že nelze evidentně použít stejnou otázku pro zjišťování této pronominalizace.

- Na s. 65 podobně u *andare in onda*. Nejednoznačné hodnocení vytýkácí konstrukce *è in onda che deve andare* (vs. *è a scuola che devo andare, non a casa...*) by bylo dobré přece jen rádně okomentovat.

- Na s. 66 je uvedeno *buttare giù*, ale pracuje se pak s reflexivní variantou, která má jiný význam. *Buttare giù* jako „narychlo něco sepsat“ by tu také mohlo být.

- Na s. 71 u *perdere tempo* se mi opět zdá, že změna konkrétní formulace by dala jiné výsledky (např. *ne perdo anche troppo ... di tempo...*).

- Na s. 83 ve slovníčku by bylo dobré – právě proto, že jde o glosář – ohlídat naprostou správnost a úplnost uváděných výrazů (*a viso apero* místo *aperto*; na s. 84 pak už zmíněné *buttare giù* ve všech významech).

Jak je zřejmé, diplomová práce Kláry Jungwirthové vzbuzuje celou řadu otázek, a to především proto, že diplomantka pracuje s novými příklady, které samostatně a originálně podrobuje zajímavé analýze. V tomto smyslu se mi zdá, že zmíněné nedostatky nejsou nijak fatální a že nijak výrazně nesnižují úroveň této práce. Přesto je zřejmé, že určité formulace mohly být daleko přesnější.

Diplomovou práci Kláry Jungwirthové považuji proto za zdařilou, k obhajobě ji doporučuji a navrhuji hodnotit jako **velmi dobrou**.

V Praze dne 21. ledna 2015

.....
doc. Pavel Štichauer, Ph.D.
vedoucí diplomové práce